

Оксана Пелешок

студентка гр. ФФзм-11,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Віктор Русін

ФОРМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

В період воєнного стану в Україні ключовим інструментом управління фінансовою системою є зменшення руйнівних наслідків збройної агресії Російської Федерації. Критична обмеженість бюджетних коштів, в умовах якої держава продовжує забезпечувати виконання своїх функцій, актуалізує необхідність посилення контролю за обґрунтованим, раціональним та ефективним їх використанням. Тому з метою зменшення випадків нецільового та надмірного витрачання коштів держави слід проаналізувати форми фінансового контролю та їх реалізацію контролюючими органами й розробити пропозиції щодо удосконалення.

Сутність фінансового контролю в бюджетній сфері, його завдання та напрями діяльності державних контролюючих органів розглядав І. Микитюк [1, с. 59] та наголошував на необхідності переходу від застарілих методів контролю, спрямованих тільки на виявлення порушень, до більш сучасних, що передбачають запобігання допущенню порушень.

Особливості здійснення фінансового контролю в умовах бюджетної децентралізації та євроінтеграційних процесів досліджували Т. Косова та О. Воронкова [2, с. 147], які запропонували концептуальну модель фінансового контролю, що базується на єдиній мережі органів державної і місцевої влади та делегуванні контрольних функцій відповідно до обсягу бюджетних повноважень.

Законодавчі основи здійснення державного фінансового контролю в Україні вивчав І. Лютий [2, с. 54]. Вчений довів необхідність поєднання видів превентивного, оперативного та ретроспективного контролю задля підвищення його ефективності.

Проте, незважаючи на вагомий внесок вчених у розвиток науки щодо здійснення фінансового контролю зазначене питання потребує поглибленого дослідження.

Державний зовнішній фінансовий контроль за використанням коштів бюджетних установ здійснюють: Рахункова палата України, яка є вищим органом державного фінансового контролю [4], Державна аудиторська служба Україна (далі – ДАСУ), яка є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю [5], Державна казначейська служба України (далі – ДКСУ), яка здійснює казначейське обслуговування державного та місцевих бюджетів [6]. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів здійснюють внутрішній контроль і аудит на всіх стадіях бюджетного процесу [6].

Зазначені органи влади здійснюють державний зовнішній фінансовий контроль за використанням бюджетних коштів у наступних формах (табл. 1).

Таблиця 1

Форми здійснення фінансового контролю в Україні

Найменування форми контролю	Рахункова палата України	ДАСУ	ДКСУ
Фінансовий аудит	+	+	
Аудит ефективності	+		
Експертиза	+		
Перевірка закупівель		+	+
Моніторинг закупівель		+	
Інспектування		+	
Аналіз	+	+	+
Інші контрольні заходи	+	+	+

Примітка. складено на підставі даних [4; 5; 6].

Дані таблиці свідчать, що переважно у своїй практиці контролюючі органи здійснюють фінансовий контроль у формі аудиту, перевірок та аналізу. Слід зазначити, що для органів ДКСУ законодавчо не визначено форми контролю, за допомогою яких вони здійснюють фінансовий контроль, проте на практиці такий контроль реалізується переважно у вигляді перевірок документів, що підтверджують здійснення бюджетних видатків, а саме: аналізу відповідності даних між документами, перевірки наявності оприлюднених в електронній системі документів, що підтверджують проведення закупівель, перевірки напрямків витрачання коштів відповідно до економічної класифікації видатків тощо.

Застосування різних форм контролю дозволяє виявляти порушення у діяльності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Найбільш типовими порушеннями, виявленими Рахунковою палатою та ДАСУ протягом воєнного періоду у 2022 році, є такі:

- не підтверджено зустрічною звіркою отримання товарів від продавця покупцю (бюджетній установі);
- здійснення закупівлі товарів за завищеними цінами, що призводить до втрати бюджетних коштів;
- не підтверджено отримання гуманітарної допомоги, ввезеної юридичними та фізичними особами на територію України, окремими органами місцевого самоврядування від обласних військових адміністрацій;
- не відображено в казначейському обліку кредиторську заборгованість за отриманий та неоплачений товар;
- здійснення закупівель, які не є першочерговими для забезпечення діяльності бюджетної установи у період воєнного стану [7].

Як видно з переліку порушень, вони виявляються органами фінансового контролю під час проведення аудиту діяльності бюджетних установ вже після здійснення операцій з витрачання коштів. Натомість органи ДКСУ, здійснюючи

контроль за цільовим використанням бюджетних коштів саме на етапі реєстрації бюджетних зобов'язань та проведення платежів [6] можуть відстежувати та не допускати такі порушення, як закупівлі за завищеними цінами та витрачання бюджетних коштів без нагальної потреби.

Проаналізувавши форми фінансового контролю окремих органів влади та основні напрями порушень бюджетного законодавства слід зазначити про необхідність наділення органів ДКСУ функціями контролю за використанням бюджетних коштів, зокрема, контролювати ціни, за якими здійснюються закупівлі та обґрунтованість спрямування видатків, що дозволить попередити значну частину випадків нераціонального та неефективного витрачання фінансових ресурсів держави.

Список використаних джерел

1. Микитюк І. С. Державний фінансовий контроль у бюджетній сфері. *Світ фінансів*. 2018. Вип. 1. С. 58–69.
2. Косова Т., Воронкова О., Ключка О., Костинець Ю. Фінансовий контроль у системі бюджетної безпеки держави і регіонів в умовах децентралізації в Україні. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. Вип. 1 (36). С. 140–148.
3. Лютий І. Державний фінансовий контроль як чинник ефективного використання коштів місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2022. Вип. 4 (69). С. 53–62.
4. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. Дата оновлення: 23.09.2021. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/576-19> (дата звернення: 06.03.2023).
5. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. Дата оновлення: 29.07.2022. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (дата звернення: 06.03.2023).
6. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 03.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 06.03.2023).
7. Чечуліна О. Що треба знати ОМС про здійснення державного фінансового контролю і аудиту у воєнний час. *Діяльність органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану*. 2023. Вип. 43. С. 1–46.